

Lech K. Paprzycki

"Ochrona porządku prawnego w Siłach Zbrojnych w Rzeczypospolitej Polskiej", Stanisław M. Przyjemski, Gdańsk 2005 : [recenzja]

Palestra 50/11-12(575-576), 204-206

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzje

Stanisław M. Przyjemski

Ochrona porządku prawnego

w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej

Gdańsk 2005 r., s. 356

Tytuł ten już na kolejnej stronie ma znaczące uzupełnienie: „przeszłość, teraźniejszość, perspektywy” i to rzeczywiście określa w pełni zakres tego monograficznego opracowania, pierwszego w polskim piśmiennictwie prawniczym całościowego ujęcia tej niewątpliwie bardzo interesującej i bardzo ważnej problematyki. Autor od bardzo dawna zajmuje się prawem wojskowym, a w szczególności prawem karnym wojskowym, co znalazło swego rodzaju podsumowanie w opublikowanej w 1999 r. innej monografii, zatytułowanej „Prawo karne wojskowe”. Tym razem mamy do czynienia z książką obejmującą całokształt tej części prawa wojskowego, która wiąże się z ochroną porządku prawnego w polskim wojsku, a więc nie tylko nawet najszerzej rozumiane prawo karne materialne i procesowe. Praca ta, niewątpliwie, stanowi znaczący wkład w rozwój tej dziedziny prawa.

Ogromną wartością tego opracowania jest jego część historyczna (A), którą Autor, niestety, zmuszony był określić jedynie „rysem historycznym”. Niestety, gdyż ten tylko przegląd historyczny liczący 24 strony pokazuje, jak interesująca jest to problematyka i pozostaje żywić nadzieję, że będzie to może przedmiot następnej monografii, której w polskiej literaturze prawniczej i historycznej na pewno brakuje.

Kolejna część pracy (B) poświęcona jest „wymiarowi sprawiedliwości w wojsku w aktualnym systemie prawa polskiego”, gdzie Autor w pierwszej kolejności analizuje zarówno unormowania konstytucyjne, jak i ustawowe dotyczące sądów wojskowych oraz tzw. przestępstwa wojskowego, formułując jego definicję i ustalając cechy tej szczególnej instytucji prawa karnego.

Pierwszy rozdział tej części ustala miejsce „polskich sił zbrojnych w społeczeństwie i systemie demokratycznym”, gdzie Autor dochodzi do wniosku, że „rozwój sił zbrojnych może następować przy zastosowaniu mechanizmów konstytucyjno-prawnych, a ich użycie jedynie pod bezpośrednim kierownictwem demokratycznie wybranych przywódców”. Stąd aprobata dla „zwierzchnictwa cywilnej i demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi” i przekonanie Autora o możliwości „pozytywnego myślenia o armii”, którego istotą, w demokratycznym społeczeństwie, jest „traktowanie jej jako organizacji wyspecjalizowanej, funkcjonującej w życiu społecznym, państwowym oraz międzynarodowym”.

Rozdział drugi poświęcony jest problematyce „podmiotowych i przedmiotowych granic właściwości wojskowych i powszechnych organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości”, gdzie dokonane zostało ustalenie zakresu pojęcia „żołnierz”, także w świetle prawa administracyjnego (kiedy i w jaki sposób uzyskuje się i traci taki status) oraz ustalenie innych osób, które mogą być sprawcami przestępstw wojskowych, z jednoczesnym podkreśleniem, że kryterium właściwości sądów wojskowych ma charakter podmiotowo-przedmiotowy i przypomnieniem o kolejnej zmianie (ograniczeniu) właściwości tych sądów od dnia 1 stycznia 2008 r. W tym rozdziale Autor poddał gruntownej analizie przepisy art. 647 do 650 k.p.k.

Szczególniej uwagi wymaga rozdział trzeci, zatytułowany „Część wojskowa Kodeksu karnego na tle powszechnego prawa karnego materialnego”, gdyż stanowi on pełny komentarz do przepisów rozdziałów XXXVIII do XLIV Kodeksu karnego (art. 317–363 k.k.) oraz rozdział czwarty zatytułowany „Przestępstwa przeciwko obronności” będący z kolei takim komentarzem do przepisów rozdziału XVIII Kodeksu karnego i z działu VIII, rozdziału 1 ustawy z 1967 r. (wielokrotnie nowelizowanej) o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Tak samo jest jeżeli chodzi o rozdział piąty, poświęcony „postępowaniu karnemu w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych na tle powszechnego procesu karnego” (w tym także problematyka związana z wejściem Polski do NATO) oraz rozdział szósty i siódmy, przedstawiające kolejno: „postępowanie w sprawach o wykroczenia popełnione przez żołnierza” a także „wykonanie kary orzeczonej wobec żołnierza”. Ta, najobszerniejsza zresztą, część opracowania, dla nas praktyków będzie najbardziej użyteczna, w szczególności dla tych adwokatów, którzy już teraz bez żadnych ograniczeń mogą występować w wojskowym postępowaniu karnym.

Rozdział ostatni – ósmy stanowi swego rodzaju zwieńczenie całości pracy, prezentując rozważania dotyczące wszystkich „organów ochrony porządku prawnego w Wojsku Polskim”. Choć jest to tylko przegląd problematyki, która także wymaga chyba opracowania monograficznego, to uzyskujemy wystarczająco obszerną wiedzę na temat: sądów wojskowych, prokuratury wojskowej, Żandarmerii Wojskowej, Wojskowych Służb Informacyjnych, Departamentów Prawnego i Kontroli Ministerstwa Obrony Narodowej, Departamentu Obrony Narodowej i Bezpieczeństwa Najwyższej Izby Kontroli oraz Zespołu Praw Żołnierzy, Funkcjonariuszy Służb Publicznych i Cudzoziemców w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich.

Ostatnia część pracy (C) poświęcona jest problematyce „implementacji norm międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych w polskim prawie karnym”, w tym przede wszystkim zbrodniom: wojennym, ludobójstwa, przeciwko ludzkości i agresji, ale także terroryzmowi oraz niektórym przestępstwom z rozdziału XVI i XVII Kodeksu karnego.

W „zakończeniu” książki Autor powraca do zasygnalizowanej już we „wprowadzeniu” kwestii zasadności odrębnego dla Sił Zbrojnych systemu organów ochrony porządku prawnego, tym razem skupiając uwagę na zasadności istnienia odrębnych sądów wojskowych. Argumentację tę należy, moim zdaniem, w pełni podzielić. Pokusa, by sądy te zlikwidować jest duża, zainteresowanie tym wielu polityków jeszcze większe, ale podejmując decyzję w tym zakresie trzeba przede wszystkim wziąć pod uwagę to, że funkcjonowanie prokuratury i sądownictwa wojskowego w strukturze powszechnych organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości nie przyniosłoby żadnych korzyści, natomiast szkoda w postaci obniżenia ich sprawności jest w zasadzie pewna.

Podsumowując wyłącznie pozytywne wrażenia wyniesione z lektury tej niezwykle interesującej i użytecznej, także dla praktyków, monografii, polecić ją trzeba na pewno także tym ostatnim, nawet jeżeli większość z nas nigdy nie zetknie się bezpośrednio z funkcjonowaniem organów ochrony porządku prawnego funkcjonującymi w Polskich Siłach Zbrojnych.

Lech K. Paprzycki

Jan Grajewski, Piotr Rogoziński i Sławomir Steinborn ***Kodeks postępowania karnego.*** ***Objaśnienia dla studentów***

Zakamycze 2005, s. 1338

Nakładem wydawnictwa Zakamycze ukazało się na rynku opracowanie „Kodeks postępowania karnego. Objąsnienia dla studentów” autorstwa J. Grajewskiego, P. Rogozińskiego i S. Steinborna, pod red. J. Grajewskiego. Zgodnie z informacją zawartą we wprowadzeniu jest ono adresowane przede wszystkim do studentów studiów prawniczych, jako pomoc dydaktyczna komplementarna wobec podręczników akademickich z prawa karnego procesowego, ułatwiająca zrozumienie przepisów kodeksu postępowania karnego. Autorzy nie wykluczyli jednak, że objaśnienia mogą być pomocne także dla aplikantów prokuratorskich, sądowych i adwokackich.

Koncepcja „Objąsnień” ma nowatorski charakter i już chociażby z tego powodu zasługują one na uwagę. Są one niejako ogniwiem pośrednim pomiędzy kodeksem a typowym komentarzem do kodeksu postępowania karnego, czymś zbliżonym do „praktycznego komentarza”. Na polskim rynku nie było jak dotąd podobnego opracowania, a wskazaną wyżej lukę mogły wypełnić jedynie kodeksy z orzecnictwem. Tymczasem biorąc pod uwagę adresata „Objąsnień”, zaproponowana przez zespół pod red. Prof. Grajewskiego forma opracowania może spotkać się z dużym zainteresowaniem. Pozwala ono bowiem na szybki dostęp do treści i wykładni konkretnego przepisu k.p.k., co jest szczególnie istotne podczas ćwiczeń z postępowania karnego i zajęć na aplikacjach, a niemożliwe lub znacznie utrudnione w przypadku tradycyjnych podręczników. Dla wskazanego we wprowadzeniu adresata „Objąsnienia” będą więc dobrą alternatywą dla kupna tradycyjnego komentarza, który nie jest zazwyczaj studentowi potrzebny czy też na kupno którego studenta po prostu nie stać. Zarówno nieduży format opracowania, jak i jego podział na dwie części pozwalają zarazem na zabieranie go na zajęcia.

Jeżeli chodzi o sposób komentowania przepisów, to w recenzowanym opracowaniu przyjęto koncepcję, że uwagi do poszczególnych artykułów powinny być zwięzłe, wskazywać na cel omawianego przepisu oraz najważniejsze problemy związane z jego interpretacją. Więcej uwag poświęcono przy tym regulacjom najistotniejszym z punktu widzenia nauki procesu karnego, ograniczając je w innych miejscach. Było to założenie niewątpliwie trafne biorąc pod uwagę potrzeby potencjalnego odbiorcy.

W objaśnieniach do przepisów odwołano się zarówno do poglądów doktryny, jak i orzecnictwa Sądu Najwyższego. Zrezygnowano jednakże z każdorazowego powoływania